

Nr 13.

Ankom till riksdagens kansli den 15 maj 1946 kl. 11 fm.

*Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 13,
i anledning av väckt motion om utredning av frågan angående
modernisering, större spridning och eventuellt förbilligande
av de statliga publikationerna.*

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, II: 389, av herr *Ståhl*, har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär utredning rörande modernisering, en större spridning och eventuellt förbilligande av de statliga publikationerna.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har andra kammarens första tillfälliga utskott i vederbörlig ordning inhämtat yttranden från statskontoret samt Svenska akademien, varjämte utskottet berett svenska bokhandlareföreningens centralstyrelse tillfälle att yttra sig över motionen.

Statskontoret ansluter sig för sin del till en av tryckerikonulenten hos ämbetsverket Gust. A. Lindholm uppgjord promemoria i ämnet.

I promemorian lämnas en utförlig redogörelse för gällande bestämmelser angående statens offentliga utredningars yttre anordning, såsom format, papperskvalitet, satsyta, stilgrader, tabellutförandet m. m. ävensom gällande bestämmelser för prissättningen och avtalet mellan staten och AB Nordiska bokhandeln rörande de offentliga utredningarnas försäljning till allmänheten. Tryckerikonulenten hävdar, att beträffande själva textsatsen torde knappast några befogade anmärkningar kunna framställas och att de statliga publikationerna ur denna synpunkt väl mäta sig med motsvarande utländska publikationer. De förändringar och förbättringar, som eventuellt kunna tänkas, torde vara dels en minskning av radbredden och en samtidig ökning av mellanslagen, men dessa förändringar skulle medföra en höjning av kostnaderna. Ur estetisk synpunkt kan det även tänkas att frångå de nu använda stilarna och övergå till annat typsnitt, men detta torde medföra betydande nyinvesteringar för de tryckerier, som utföra tryckningen av statens publikationer. I ett avseende torde emellertid en förbättring av den typografiska utstyrseln utan ökade kostnader kunna genomföras. Rubriksättningen bör kunna moderniseras, men därför erfordras medverkan av respektive författare, och i detta fall äro de mycket konservativa.

Beträffande omfattningen av försäljningen genom Nordiska bokhandeln av statens offentliga utredningar lämnas i promemorian en tabell, varav framgår,

att under åren 1941—45 försålts utredningar till ett belopp av 150 548 kronor 75 öre, varav 90 329 kronor 25 öre tillfördes statsverket och 60 219 kronor 50 öre utgjorde ersättning för distributionen.

Slutligen framhålles, att därest anledning förefigger, att de statliga publikationernas spridning till allmänheten och därmed sammanhängande frågor bliva föremål för utredning, läser intet hindra, att i detta sammanhang även utredningarnas format och utstyrsel m. m. tages under överblickande. Den typografiska utstyrseln kan, även när det gäller statliga publikationer, i viss mån påverka försäljningen. I sådant fall synes publikationernas bokhandelspris böra beaktas.

Svenska akademien tillkännagiver, att akademien med särskild hänsyn till den språkliga framställningen i statens offentliga utredningar finner synnerligen önskvärdt, att ifrågakavande skrifter måtte erhålla en så klar, tillgänglig och lättfattlig form som omständigheterna kunna medgiva.

Svenska bokhandlareföreningens centralstyrelse anser i likhet med motionären, att de statliga publikationerna äro i behov av en bättre och modernare utstyrsel och att en dylik i själva verket utgör en av förutsättningarna för en större spridning. Centralstyrelsen anser vidare, att spridningen av publikationerna kan ökas och stimuleras genom kraftiga reklamåtgärder gentemot såväl bokhandlarna som allmänheten.

Vad slutligen publikationernas förbilligande angår torde detta bli en direkt följd av de ökade upplagor, i vilka publikationerna tack vare en målmedveten strävan härför torde kunna tryckas.

Andra kammarens första tillfälliga utskott har i sitt över motionen avgivna utlåtande, nr 11, anfört följande.

Det vid årets riksdag fattade beslutet om utredning rörande modernisering och reformering av riksdagstrycket har givit ökad aktualitet jämväl åt det ofta framförda önskemålet om liknande åtgärder beträffande statens offentliga utredningar. Dessa (SOU), som i sin nuvarande serie tillkommo år 1922, representera i sin gedigna saklighet och mångsidiga orientering en rik fond av samhällligt vetande, som icke bör spolieras. Det är främst i dessa utredningar som det svenska samhället blivit kartlagt. För sin tid fyllde dessa utredningar även i språkligt och typografiskt avseende rimliga krav.

Sedan dess har emellertid i tekniskt och publicistiskt avseende ägt rum en utveckling, som icke kan undgå att beröra även det offentliga utredningstrycket. En anpassning efter tidens krav i dessa hänseenden synes vara i första hand påkallad av den politiska och sociala strukturförändringen av samhället självt. Statens verksamhet har i allt högre grad kommit att beröra frågor och förhållanden, som på ett intimt sätt röra vårt folks breda lager, samtidigt som det önskemålet alltmer skjutes i förgrunden, att den stora allmänheten genom tillgång till materialet av fakta skall kunna bilda sig en uppfattning om de samhällsproblem, som sysselsätta statsmakterna. Det har också i flera fall visat

sig, att allmänhetens intresse för ifrågasvarande utredningsmateriel är stort. Man har som bekant på senaste tiden experimenterat med utredningstrycket och sålunda i några fall fått fram lättlästa, välillustrerade och typografiskt tilltalande broschyrer, vilka hos allmänheten rönt livlig efterfrågan. Att ur dessa synpunkter en popularisering av utredningstrycket är påkallad kan sålunda genom gjorda experiment sägas vara dokumenterat.

Hur en sådan mångsidig omläggning av utredningstrycket lämpligen skall ske torde en närmare utredning få klarlägga. Det är möjligt att man i Sverige likaväl som i England och U. S. A. skall kunna nedskära utredningstryckets omfång utan att tillförlitlighet och bredd i framställningen därmed skulle behöva eftersättas. Tänkbart är å andra sidan, att en sådan nedskärning kan vara att rekommendera endast i vissa fall, medan i andra det nuvarande förfarandet bör fortsättas ehuru kompletterat med förkortade och populära översiktliga framställningar. Genomgående borde emellertid modernisering av språket, större överskådlighet, förbättrad rubricering, grafiska framställningar av modernt snitt jämte annat illustrationsmaterial samt en tidsenlig typografi komma till användning. Det kan icke förnekas, att en del alster i det offentliga trycket i detta avseende lämnar åtskilligt övrigt att önska.

De senaste årens erfarenheter ge vid handen, att även frågan om distributionen av utredningstrycket behöver tagas under förnyad omprövning. En ökad spridning synes i sin tur utgöra en förutsättning för ett förbilligande av ifrågasvarande tryckalster.

Utskottet, som sålunda ur olika synpunkter finner det i förevarande motion berörda spørsmålet förtjäna allvarligt övervägande, får därför hemställa att andra kammaren för sin del måtte med anledning av förevarande motion, II: 389, besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär utredning rörande modernisering, en större spridning och eventuellt förbilligande av de statliga publikationerna.

Denna hemställan har av andra kammaren bifallits.

Utskottet, till vars behandling den sålunda av andra kammaren bifallna motionen hänskjutits, ansluter sig till vad andra kammarens första tillfälliga utskott anfört i sitt utlåtande, nr 11, och hemställer,

att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 8 maj 1946.

På utskottets vägnar:
HERMAN ERICSSON.

Närvarande: Herrar *Ericsson, Carlström,* Persson, Lodenius, Fahlander, Nilsson, Sundelin* och *Jonsson*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.